

לע"נ אחותי
ד"ר רחל (רוחי) קסנר ע"ה
פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה
במותה הותירה זוג קרניות
שהעניקו מאור עיניים לאדם
תנצב"ה

הטעונונים נגד השתלת איברים

- א. ההשתלה היא התערבות במעשה בראשית
- ב. שימוש לרעה באיברים על ידי המושתל
- ג. במקרים מסוימים – המושתל הוא אויב
- ד. חובת הקבורה, איסור ניוול המת, איסור הנאה מהמת
- ה. גזל המת
- ו. פגם משפחה
- ז. לא יעלה על הדעת (בתורם שהוא גדול הדור)
- ח. רצח המושתל
- ט. רצח זמני של המושתל – לפרק הזמן של הניתוח
- י. עשיית המושתל טריפה
- יא. רצח התורם

רגע המוות .I

השאלה הראייתית: מהימנות המדע והמכשירים .II

שאלת האמון: בעית הנציג .III

שו"ת ציץ אליעזר חלק יג סימן צא

בכגון הנידון שלפנינו שרוצים לעשות שינוי במעשה - בראשית להחזיר אבר אדם מת לתחיה ע"י השתלתו בגוף אדם חי, וליהנות ממנו כדרך הנאתו, כפי שהיה נועד לתפקידו גם מקודם לכן בחיים חיותו, הדעת נותנת, וכך נראים הדברים, שבכגון דא, כל גדולי הפוסקים היו אז בדעה אחת ואחידה שמצוה לתרום בודאי ליכא, ולא עוד, אלא שעל הבא לישראל אם יתרום אבר מאבריו לאחר מותו לשם מטרה כזאת, היו ג"כ מיעצים לו שלא לעשות כזאת להעביר עליו את הדרך ולבטל ממנו כמה מצוות ושיעברו עליו כמה איסורים, ובמתים חפשי כתיב ואין עליו כל חיוב לעשות מצוות בגופו לאחר מותו אפילו משום פיקוח נפש. ועם מותו עליו לתת להחזיר את גופו בשלימותו אל המקום אשר ממנו לוקח בראשונה כפי אשר עלתה ונגזר מלפניו ית"ש. וישנו בדבר הזה הן משום והנגלות לנו ולבנינו/ולבנינו/ וגם לרבות משום והנסתרות לד' אלקינו, והדברים מגיעים גם מעבר לאופק תחום ראייתנו, ורק לבו של אדם מרגיש ורואה זאת, בבחינה של ולבי ראה הרבה חכמה...

וברור בעיני ששום אחד מהרבנים והתלמידי חכמים שכתבו להתיר בזה בזמנינו, לא יהא מוכן לקיים את האם אתה עושה כן ולא יהא מוכן לתרום אחד מאבריו לשם מטרה זאת אפילו אם ידע נאמנה שישתמשו בו רק עבור הצלת חולה מסוכן. אלא הוא זה, מפני שההכרה העמוקה של האדם מישראל המאמין [ומושרש עמוק באמונתו] היא, דכשם שלאחר המות הרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה, כך גזירת הצו האלקי בזה כי גם הגוף בשלימותו יקוים בו, כי ישוב העפר על הארץ כשהיה. ולא להתחכם להחזיר לתחיה חלקים ממנו, ויהיה הנימוק מה שיהיה.

2. שו"ת ציץ אליעזר חלק יז סימן סו

אין לנו לחטט בנסתרות אשר רק לה' המה, הוא החופש כל חדרי בטן ובוהן כליות ולב, והוא היודע רזי עולם ותעלומות סתרי כל חי, והנגלות לנו ולבנינו עד עולם הוא רק לעשות את כל דברי התורה הזאת, היא תורת סיני, והתורה הזאת מלמדת אותנו כי אסור וגם מוקצה מן הדעת לבצע מעשים כאלה, וכי חורגים המה ממסגרת הרשות של "ורפא ירפא" שנתנה לרופאים...

3. שו"ת ציץ אליעזר חלק יא סימן מא

וכמו"כ הא כבר הבאנו לעיל דעת הב"ח בטי"ד סי' שלי"ו שהכריע שיותר לדרוש ברופאים אפ"י במכה הבאה בידי שמים ומעיד וכותב שכך נהגו בכל גבול ישראל, וכזאת הבאנו גם בשם ספר מטה משה שמוכיח ג"כ שלא כדבריהם ושהעולם לא נהגו כוותייהו ושאל ימנע אדם עצמו מן הרפואות ומה שאמרו שניתן רשות לרפאות בכל ענייני רפואה קמייירי הן פנימית הן חיצונית והאי רשות רשות דמצוה הוא, וכן הבאנו גם דברי שו"ת תשובה מאהבה שכותב נמי שאין כן דעת חכמי התלמוד והפוסקים כדעת הבעל אבי"ע אלא נתנה רשות יחיד חי העולמים לרופא לרפוא כל חלי וכל מכה בין של חלל ובין שאינו של חלל יעו"ש באריכות...

ב. שימוש לרעה באיברים על ידי המושתל

4. שו"ת ציץ אליעזר חלק יג סימן צא

(ד) ואם כן מהנהו טעמא, עליונים למעלה. יש להמנע גם מהתרמת כליות, ובנימוק נוסף, דמי יודע עוד מה תהיינה הכליות יועצות בגופו של השני [ואותו הדבר גם בשתילת - עינים - מי יודע למה יתורו העינים בגופו של השני] ויהיו נזקפים על התורם - המת שבגרמתו בא זה. וברור שאין חילוק בין אם תורם תמורת כסף לבין אם מנדב, בהיות ואינו מצווה על כך, וישנם ממילא תוצאות - מזרות האמורות.

ג. במקרים מסוימים - המושתל הוא אויב

5. שו"ת ציץ אליעזר חלק יז סימן סו

1
2 המעשה הנורא של הוצאת הכליות מגופת הנרצח הקדוש יהושע סלומה הי"ד והשתלתן (או אחת
3 מהן) בגופה של ערביה אוהדת או משתייכת לכנופיות המרצחים הוא מעשה שפל ומשפיל קורע
4 לבבות רבים מבית ישראל, ומחריד ומזעזע כל בעל נפש ושאר רוח על עמקי מעמקי, נפשו העדינה
5 כאילו שומעת קול ההרוג הזועק מן האדמה על ההתעללות בו על ידי מרצחי היהודים כביכול
6 לאחר הרצחו בידי בני עולה, ועל גרימת העול לו שלא ניתן לתיקון ואיננה מוצאת מנוח לה, כי
7 משווע הוא עד לשמים ויורד חדרי בטן ולב...
8 ובמקרה שלפנינו נעלה מכל ספק שהנרצח הקדוש עי"ד לא היה מסכים בשום פנים ואופן והיה
9 מתנגד תכלית ניגוד שיוציאו ממנו כליה וישתלוה גופה של ערביה, ומה גם להתגרות כזאת
10 להשתילה לשכזאת ממשפחה המזדהה עם רציחתו, ובהיותה אוהדת לארגון המרצחים שרצוהו,
11 היש לך לועג לרש גדול מזה? לרצחו ואחר כך לתת להם שגם ירשו חלק מעצמיותו? ובמילים
12 פשוטות: להאכיל למרצחים את קרבנם וכדי להחיות נפש א' מהם, התעללות מחרדה כזאת,
13 וביצועה על ידי אלה המשתייכים לעם הנרצח עוד לא ברא השטן. ונדמה שאין לו כמעט אח ורע
14 בהיסטוריה, ואיה סופר ואיה שוקל שיוכל לתאר תוצאות זרות המקרה על צבעיו הטראגים
15 הנכונים?...

16
17 ד. חובת הקבורה, איסור ניוול המת, איסור הנאה מהמת

18 19 6. שו"ת ציץ אליעזר חלק יז סימן סו

20
21 על פי הדין עברו בביצוע מעשה נתעב זה על כמה איסורים, והמה, ניוול המת, מניעת חלקים מהגוף
22 מהבאתם לקבורה, איסור הנאה ממת. ובפנימיות של אלו ההלכות חבויות כבוד הצלם האלקי
23 שבאדם, חילוק כבוד לגוף המשמש נרתיק לנשמה, ואמונה עמוקה בעולם התחיה, כפי שמתוארי
24 בספרי רבותינו הקדושי, ומושרשת עמוק עמוק בלב כל איש ישראלי באשר הוא ישראלי, כי: "גם
25 חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשכה כאורה. כי אתה קנית כליותי תסוכני בבטן אמיי"
26 (תהלים קל"ט)...

27 28 שו"ת ציץ אליעזר חלק יג סימן צא

29
30 (ג) ויפים הדברים שראיתי שכותב על כגון זה בס' ישמח לבב (לאחד מגדולי רבני מרוקו) חי"ד
31 סי' מ"ה, וז"ל: מכאן מודענא רבה למה שנתחדש דבר פלא בימינו אלה עיי' רופאים מומחים
32 שלוקחין גלגל עינים של מת ונותנים בעיני הסומא וחסיר עינין סי' מ"ה, וז"ל: מכאן מודענא
33 רבה למה שנתחדש/התיבות סי' מ"ה וכו' שנתחדש כפולות מלמעלה והתוכן העיקרי חסר
34 במקור/ המוח ויאורו עיניו כאחד הבריאים, שלפי מ"ש יהיה ענין זה אסור לישראל שאין לך
35 הנאת מת גדולה מזה, ואע"פ שיש לצדד ולומר דהואיל ונזרקה חיות בעינים אלו ונעשית בהם
36 תחית המתים תו לא חשיב הנאת מת כי חיות הנה, מ"מ כיון שמגופו של מת באו לא גריעי
37 מתשמישיו של מת שגם הם אסורים בהנאה...
38 בנידון זה שלוקחין גלגל עינו של מת עצמו ונותנים עין תחת עין אין לך הנאה גדולה מזו,
39 והמוכר עצמו לכך ידע נאמנה שכאשר יקום בתחית המתים יהיה סומא בעיניו כמו שהקפידו
40 חז"ל בעיני התכריכין מה"ט כנודע, ואע"פ שאמרו שכל בעלי מומין יהיו מתרפאין, היינו
41 בנולד כך או שקרה לו מקרה ונולד בו מום, משא"כ בחובל בעצמו ומכר עיניו בכסף מלא,
42 השכל מחייב שאין נותנין לו תמורתן עכ"ל...
43

44 ה. גזל המת

45 46 8. שו"ת ציץ אליעזר חלק יז סימן סו

47
48 המת הנו חפשי מן המצוות, ואיננו מחויב בהם אפי' במקום שגובל הדבר בפיקוח נפש, ולכן
49 גזילת העני - הוא המת - בבתיהם של אלו שביצעו זאת וגזלו חלקים מגופו, ומידם תדרש
50 צעקת הדל אל ה' על כך.

51
52 כשם שלא יעלה על הדעת להוציא כליה מגופו של אדם חי בניגוד לרצונו, ואפילו כשזה נוגע
53 לפיקו"נ בהצלת של אדם אחר עיי"כ, ואפילו כשבטוח הדבר במאה אחוז שלא תגרם לו כל
54 סכנה בהוצאת האבר ממנו, והוא נגד חק התורה שדרכיה דרכי נועם (יעוין שו"ת רדב"ז ח"ג
55 סי' תרכ"ז), גם נוגד הוא את החק האנושי, ואין גם כל מצוה על כך (יעוין שו"ת מנחת יצחק

ח"ה סימן ז', וצ"א שם), כך אין להעלות על הדעת לבצע בכזאת בגוף אדם מת באשר נטלה ממנו כח התגובה, וגם המוסר האנושי מתקומם נגד זה.	1
	2
	3
ו. פגם משפחה	4
	5
שו"ת מנחת יצחק חלק ה סימן ז	96.
	7
(כא) וגם כפי מה שכתב בכלי חמדה שם, לחלק בין פגם משפחה לשאר ביזיון, דבפגם משפחה, הדבר נוגע לפגם כל המשפחה, והרבה קטנים, שאין מוטל עליהם מצות הצלה, וכשיגדלו יהיו בושין, לזאת אסרו חכמים עיי"ש, כ"ז שייך גם בנד"ד, דיש גם משום ביזיון המשפחה, וכדמוכח (בסנהדרין) שם כנ"ל, והיינו פגם משפחה, כלשון הש"ס (בכתובות פ"ד ע"א) עיי"ש, א"כ שייך מש"כ הכלי חמדה, דבכה"ג אין משום חיוב הצלה כנ"ל.	8
	9
	10
	11
	12
	13
ז. לא יעלה על הדעת (בתורם שהוא גדול הדור)	14
	15
שו"ת מנחת יצחק חלק ה סימן ז	101.
	17
(כב) ועוד יש לומר בזה כדברי הרדב"ז בתשובה שם, וז"ל, ותו דכתיב דרכי דרכי נועם, וצריך שמשפטי תורתנו יהיו מסכימים אל השכל והסברא, ואיך יעלה על דעתנו, שיניח אדם לסמא את עינו או לחתוך את ידו או רגלו כדי שלא ימיתו את חברו, הלכך איני רואה טעם לדין זה עכ"ל, וכ"ז שייך אף בנתוח מת, ומכ"ש לחתוך איברו, לצורך חי, אף בחולה לפנינו, כי איך יעלה על הדעת לעשות כן, אם מת גדול הדור, או נשיא שבישראל, ואם הי' מצוה, גם אצלם שייך מצוה, ואם ל"ה מצוה אצלם, גם באיש פשוט ל"ש מצוה, דהתורה ניתן לכל, אלא עכ"ח דל"ש מצוה בכה"ג.	18
	19
	20
	21
	22
	23
	24
	25
ח. רצח המושטל	26
	27
11. שו"ת אגרות משה חלק יו"ד ב סימן קעד	28.
	29
בדבר השתלת הלב לחולה י"ט תמוז תשכ"ח. מע"כ ידידי הרב הגאון הגדול המפורסם מהר"ר יצחק יעקב ווייס הגאב"ד מנשעסטער שליט"א.	30
	31
	32
בדבר השאלה בהשתלת הלב לחולה מאיש אחר שהתחילו רופאים אחדים לעשות זה, איני רוצה להאריך בראיות ובסברות ובפלפולא, כי אני אומר שכל המוסיף לפלפל ולהביא ראיות הוא כגורע שמשמע שצריך ע"ז ראיות משום שלא פשוט כל כך ויבואו להקל לומר שאיכא למיפרך ואף שיהיו בדברי הבל מקליש זה כבר ויאמרו כי הרבנים חלוקים בזה שלכן שייך להקל ח"ו. ולכן אני אומר בתשובה להלכה ולמעשה דבר ברור ומוחלט ולא שייך כלל לדון ולפלפל בזה.	33
	34
	35
	36
	37
	38
כי שתילת הלב שהתחילו הרופאים לעשות בזמן האחרון הוא רציחת שתי נפשות ממש, שהורגין בידים את מי שלקחו ממנו הלב כי עדיין הוא חי לא רק ע"פ דיני התורה שנמסר לנו חשיבות מיתה, אלא אף לדברי הרופאים שיש מהם שמגידיים האמת אומרים שעדיין הוא חי, אבל מצד רשעותם אין חוששים לחיות זה שלו שהוא רק חיי שעה ואף חיי ימים. וגם הורגים בידים מחיים ממש של הרבה שנים ולפעמים אף עשרות בשנים את החולה במחלת הלב, כי ידוע שהרבה חולי הלב מאריכין הרבה ימים ושנים, ובזה שנוטלין ממנו לבו ומשתילים בו לב של איש אחר הא כולם מתו בזמן קצר רובן בזמן של שעות, וקצתם מתו בימים מועטים, ואף האחד שבאפריקא שעדיין אף שעברו ערך ששה חדשים הוא חי, כבר הסכימו לפ"מ ששמעתי שא"א לו לחיות. ופלא על אף /אף על/ המלכויות שבכל המדינות שמניחין לרופאים הרשעים לרצוח שתי נפשות בכל פעם מאחר שרואין כבר שאף אחד אינו חי מזה היה להם לענוש אותם כרוצחים גמורים כי אף שהסכימו החולים הרי הוא בטעות מצד הסתת הרופאים הרשעים, וגם בלא זה אין הסכמתם כלום שאין אדם רשאי להרוג אף את עצמו.	39
	40
	41
	42
	43
	44
	45
	46
	47
	48
	49
	50
	51
זהו התשובה אשר יש לפרסמה בלשון זה לא פחות ולא יותר מנידון זה.	52
	53
ט. רצח זמני של המושטל - לפרק הזמן של הניתוח	54
	55

12. הרב מ' כשר, נעם י"ג (תש"ל)

1 והנה על ספק זה, אם נשארה חזקת חיים בתקופה של החלפת הלב יש להעיר, כי לדעת ה"חכם
2 צביי" הנ"ל אין להסתפק כלל, כיון שבירר דעתו בענין זה, בתשובתו הארוכה סימן ע"ז (דף מד,
3 ע"ד), וז"ל: הוא הדין בניטל הלב אף שהוא מת ומטמא באהל באדם, ובבהמה נבלה, אפשר לה
4 לרוץ ולהתנועע, וזה הוא הפרכוס השנוי באהלות, אבל עם כל זה מת הוא ולא חי, והחילוק בין
5 מתנועע ומפרכ לחי, הוא מבואר לכל איש חיי" עד כאן לשונו. הרי מפורש יוצא מדבריו לפי
6 שיטתו, שבעת שנוטלין ממנו הלב, לא רק שאין לו חזקת חיים, אלא שיש לו דין מת ממש, ובודאי
7 לשיטתו אם בא לשאול, אם לעשות נתוח כזה, יש לפסוק לו שאסור לישראל לעשות לכתחילה
8 נתוח כזה, שהרי הוא ממיית עצמו בכך. ואף שהרופאים אומרים שעל ידי הניתוח אפשר שיחיה
9 תקופה ארוכה יותר מאשר אם לא יעשה נתוח כזה, מכל מקום מכלל ספק לא יצא. והנה לשיטת
10 החכם צבי אין ספק חיים ארוכים יותר בעתיד, מתירים מיתה ודאית לחיים שהם ברגע זה חיים
11 ודאים, ואפשר שאינם אלא חיי שעה. וכל מה שהרופאים משתדלים על ידי מכשירים להמשיך את
12 זרימת מחזור הדם, הרי לפי החכם צבי אין זה אלא בגדר פרכוס.
13 אמנם, יש אחרונים החולקים על החכם צבי, וסבירא להו שאין לו דין מש ממש כשניטל הלב, ולפי
14 זה יש לומר שכל זמן שהרופאים מטפלים בו בין הוצאת הלב החולה ובין השתלת הלב החדש יש
15 לו דין חי, ובודאי שהוא בגדר חי לעומת גוסס שהוא כחי לכל דבריו, ולא כדעת החכם צבי הסובר
16 שלאחר נטילת הלב אין חייו אלא בכלל פרכוס בלבד, ואין לו דין חיים ממש...
17 ויש לחקור לשיטת החכם צבי בנידון כזה שעקרו את לבו והשתילו לב חדש, וההשתלה הצליחה,
18 והוא חי, מה דינה של אשתו?...

19 ואפילו אם נאמין שיבוא זמן שיצליחו הרופאים בעולם הגדול בהשתלה ברוב מקרים, ואפשר יהיה
20 להשיג לב מלאכותי שאין עליו חשש של איסור נטילת נשמה, אם אז תבוא שאלה כזאת לפני בית
21 דין של ישראל אם יש להתיר לו לאדם לכתחלה לעשות נתוח כזה, הרי אי אפשר לדון בדיני נפשות
22 בדרך כלל, אלא יש לדון על כל מקרה לחוד, כי אינו דומה אחד לחברו, כי תלוי עד כמה החותלה
23 מסוכן במצבו, ואיך הסיכויים שלו וכו', ואז לפענ"ד יש לשמוע חוות דעת ג' רופאים מומחים יראי
24 ה', ובצירוף רב מומחה גדול בתורה, ועליהם להחליט...

25 וראה מה שכתב דר' לוי בנועם חלק י"ב עמ' ש"ז: הדעה כאילו בהשתלת הלב ממייתים קודם את
26 החולה על ידי הוצאת הלב החולה ואחר כך מחיים אותו על ידי השתלת הלב החדש – אינה נכונה,
27 כי לפני הוצאת הלב נתון החולה לפי שיטה מסוימת – במכונת לב ריאות, ולכן לא נפסק זרם הדם
28 למוח והוא חי לפי תפישת המדע, וכפי שאני מניח – גם לפי ההלכה וכו', עיין שם. הנה לפי ההלכה
29 נראה שבבהמה בכהאי גוונא אפילו אם ישימו לה מכונת לב ריאות ואחר כך יוציא (!) את לבה
30 והיא חיה לא תועיל לה החשיטה להתירה באכילה, וכמו שכתב החכם צבי, מובא לעיל, שיש לה
31 להבהמה דין נבלה מזמן שהוציאו לבה וחיותה הוא בגדר פרכוס. אמנם לגבי אדם שיטת רבינו תם
32 אף דבבהמה אינה חיה, אדם חי שפיר יש לומר דבכהאי גוונא אף לשיטת החכם צבי יש לו לאדם
33 דין חי. והדבר צריך עוד עיון גדול.

34 י. עשיית המושטל טריפה

13. שו"ת ציץ אליעזר חלק יז סימן סו

35 ו) הבהרה נופסת על כל האמור יש להבהיר כי חומרת הבעיא היא לא רק לגבי התורם, כי אם
36 לגבי הנשתל אשר כורתים ממנו לבו הטבעי או את כבדו השלם ולא רק אם לאחר מיכן הוא
37 נפטר בזמן קצר דאזי הוא רצח ממש, אלא אפילו אם נשאר בחיים וחי כמה חדשים או אפילו
38 שנה ויותר, והוא במקרה והנשתל הוא עדיין איננו לפי מצבו בגדר טריפה לפי ההל' - ויש
39 להניח שבהרבה מקרים הוא בכזה -, דהרי על ידי שכורתים לבו הטבעי מקרבו הוא נעשה עיי"כ
40 (אם לא בגדר של נבילה) לכה"פ בגדר של טריפה, וה"ה ככה בכבד, והדעת נותנת שעל ידי
41 ששותלים במקום זה בקרבו לב או כבד של איש אחר אין מוציאים אותו עיי"כ מגדר זה של
42 טריפה, כאשר כותב בדומה לזה הכרתי ופלטתי שם כאשר ניטל הלב מבעל חי אע"פ שנמצא
43 בגופו אבר אחר כדמותו וכתבניתו ובו משכן רוח חיוני וממלא תפקידו של הלב ונותן לו
44 החיות, בכל זאת אין זה מוציא אותו מגדר טריפה, היות ועכ"פ ניטל ממנו לבבו הטבעי
45 כדיעו"ש, וא"כ הוא הדין...
46 ואם אנו צודקים בהאמור שעושים אותו טריפה ע"י כריתת לבבו או כבדו הטבעי ונשאר במצב
47 כזה, ואצל אדם הרי לא קובע מה שחי יותר מ"יב חדש להוציא אותו עיי"כ מגדר טריפה,
48 דאדם אית ליה מזלא כדכותבים התוס' בכמה מקומות בש"ס (יעוין בתוס' גיטין ד' נ"ו ע"ב.
49 וזבחים ד' קט"ז ע"א, ובעוד מקומות), אם כן הרי ישנם כמה מגדולי הפוסקים רוא"ח דס"ל
50 להלכה דהעושה אדם טריפה חייב עליו.

י.א. רצח התורם	1
	2
רגע המוות	3.I
	4
14. שו"ת ציץ אליעזר חלק יז סימן סו	5
	6
כי הדבר ברור כשמש, שאי אפשר לבצע השתלת לב או כבד מגוף לגוף אלא אם כן יוציאו אותו מהתורם כל עוד קיים בו חיות עצמי, ואך סמיות עינים הוא לקרוא את מצב התורם בשעה שמבצעים בו פעולת הוצאת הלב, או הכבד, בשם מות - קליני (שם מות - ראשוני שבדו מלבם), וזה בא רק למען להשקיט את מצפונם של הרופאים המבצעים זאת, או יותר נכון, את מצפונם של האנשים בעלי - הנפש המזדעזעים לשמוע על הוצאת לב או כבד מבן אדם בשעה שנמצא בו עדנו רוח - חיים [ואגב, בדברי על זה עם פרופיסור רופא - לב - גדול, ויר"ש ות"ח, הוא ממש היה מזועזע מהמתרחש, מהמבצעים, ושקדם להם, ושאחריהם, ואמר לי שאין שום ספק בדבר שבאותה שעה של ביצוע - הכריתה, ישנו להתורם עוד פעימת לב עצמית טבעית. ושאל באיראניע: האם לא יהא מותר לי לחלל עבור חולה כזה את השבת כדי להאריך כל האפשר את חייו?, וכן האם אסור לי כבר להלינו?, או, האם אני צריך כבר להזהיר את הכהנים מטומאת מת דדינו כבר כשנשברה מפרקת? והשאלות נוקבות ויורדות חדרני נפש].	7
	8
	9
	10
	11
	12
	13
	14
	15
	16
	17
	18
ומכיון שישנה עוד באותו רגע חיות עצמית בלב - התורם, אם כן כריתת הלב או הכבד ממנו גובל ממש עם רציחה.	19
	20
	21
15. משנה מסכת יומא פרק ח משנה ז	22
	23
וכל ספק נפשות דוחה את השבת. מי שנפלה עליו מפולת, ספק הוא שם ספק אינו שם, ספק חי ספק מת, ספק נכרי ספק ישראל - מפקחין עליו את הגל. מצאוהו חי - מפקחין, ואם מת - יניחוהו.	24
	25
	26
16. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פה עמוד א	27
	28
תנו רבנן: עד היכן הוא בודק? עד חוטמו, ויש אומרים: עד לבר ¹ ...	29
נימא הני תנאי כי הני תנאי, דתנאי: מהיכן הולד נוצר - מראשו... אבא שאול אומר: מטיבורו, ומשלח שרשיו אילך ואילך.	30
אפילו תימא אבא שאול, עד כאן לא קא אמר אבא שאול התם - אלא לענין יצירה, דכל מידי ממציעתיה מיתצר. אבל לענין פקוח נפש - אפילו אבא שאול מודי דעקר חיותא באפיה הוא, דכתיב (בראשית ז): כל אשר נשמת רוח חיים באפיו.	31
אמר רב פפא: מחלוקת ממטה למעלה, אבל ממעלה למטה - כיון דבדק ליה עד חוטמו, שוב אינו צריך, דכתיב: כל אשר נשמת רוח חיים באפיו.	32
	33
	34
	35
	36
	37
17. רמב"ם הלכות שבת פרק ב הלכות י"ח - י"ט	38
	39
מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם מפקחין עליו, מצאוהו חי אף על פי שנתרוצץ ואי אפשר שיבריא מפקחין עליו ומוציאין אותו לחיי אותה שעה. בדקו עד חטמו ולא מצאו בו נשמה מניחין אותו שם שכבר מת.	40
	41
	42
	43
18. שולחן ערוך אורח חיים סימן שכט סעיפים ג - ד	44
	45
מי שנפלה עליו מפולת, ספק חי ספק מת, ספק הוא שם ספק אינו שם, מפקחין עליו אע"פ שיש בו כמה ספיקות. אפילו מצאוהו מרוצץ, שאינו יכול לחיות אלא לפי שעה, מפקחין ובודקים עד חוטמו; אם לא הרגישו בחוטמו חיות, אז ודאי מת לא שנה פגעו בראשו תחלה לא שנה פגעו ברגליו תחלה.	46
	47
	48
	49
	50
19. שו"ת חכם צבי סימן עז	51

¹זו גירסת רש"י, כפי שהיא מודפסת בדפוס וילנא. הרי"ף (יומא ה' ע"א בספריו) והרא"ש (יומא פרק ח' סימן ט"ז) גורסים: "תנו רבנן: עד היכן הוא בודק? עד טבורו, ויש אומרים עד חוטמו". גם הרמב"ן, הן בחידושו על אתר והן בספרו תורת האדם, שער המיחוש, ענין הסכנה, ד"ה בפרק יום, גורס: "ועד היכן הוא בודק? עד חוטמו, ויש אומרים עד טבורו".

1 ומשיע בהביאו ההיא דפרק בתרא דיומא עד היכן הוא בודק עד חוטמו ופירש"י וכו' מכל זה
2 מבואר דאפשר לחיות בלא לב דעיקר חיותא היא נשמת רוח באפיו עכ"ל והתימא מן שהוא
3 רוצה לבאר ולעשות מנמנע אפשר ועושה אלה צריך לדקדק הרבה ולהביא ראיות שאין לדחותם
4 והראיה הזאת היא דחוייה מעיקרא ומבוארת הביטול אדרבא ממנה ראייה לדברינו כי רש"י ז"ל
5 דייק וכתב וז"ל דמר אמר בלבו יש להבחין אם יש בו חיות שנשמתו דופקת שם ומר אמר עד
6 חוטמו דזמנין דאין חיות ניכר בלבו וניכר בחוטמו הרי הסכים רש"י ז"ל לדברינו שהנשמה משכנה
7 בלב אלא דלפעמים אף שהנשמה עדיין תוך הלב אין הדפיקה ניכרת בלבו ר"ל מבחוץ על החזה
8 מחמת רוב חולשה והלב הוא חבוי תחת החזה ואין הדפיקה נראית מבחוץ ע"ג החזה כיון
9 שהדפיקה חלושה היא מבפנים אבל הנשימה היוצאה מן הלב דרך הריאה היא ניכרת כל עוד שהלב
10 חי ודבר ברור מאוד שאין נשימה אלא כשיש חיות בלב שממנו ולצורכו היא הנשימה וכ"כ הראב"ע
11 על פסוק ויפח באפיו נשמת חיים וז"ל וטעם באפיו שבהם יחיה האדם כי הם יוציאו האויר החם
12 מחום הלב ויביאו אחר הרי מבואר שטעם חיות ענין החיים תלוי בנשימת החוטם הוא משום
13 שדרך החוטם יוצא האויר החם מן הלב ונכנס בו אויר קר לקרר הלב ואם אין לב אין נשימה
14 והכוזרי במאמר שני סי' כ"ו כי וז"ל והנפש לא תתקשר כי אם ברוח חם טבעי א"א לו בלתי מקום
15 שיקשר כהקשר הלהב בראש הפתילה דמיון הפתילה היא הלב והלב צריך אל משך דם וכו' וכן
16 נצטרך הלב אל הריאה והגרונן והאף והקרום והמיתר המניע למיתר החזה לעבודת הנשימה
17 להשוות מזג הלב באויר ובעשן היוצא והמפרש בעל קול יהודא כתב וז"ל אמנם להיות עיקר מעשה
18 תקפו בלב תלה מקום הקשרו בו כי אמנם הוא המחיה את כלם והוא התחילה וסבה לכל הפעולות
19 הנעשות בגוף האדם כו' כי ממנו לכלל תוצאות חיים ע"י הרוח היוצא ומתפשט ממנו לכל חלקי
20 הגוף ובלעדיו לא ירים כח מן הכחות את ידו ואת רגלו ועוד האריך ע"ש ובד' סי' כ"ה בפרושו של
21 הכוזרי לסי' יצירה כי וז"ל ולא יזכר הלב מפני שהוא המלך ולא הקרום והריאה מפני שהם שמיים
22 מיוחדים לו (ר"ל ללב) וכ"כ בס' שער השמים שתועלת הנשימה לקרר הלב ושורפא גדול מן
23 הראשונים היה בודק אותו מזג הלב בנשימה ועוד האריך בס' שבילי אמונה וכתב עוד ולא יוכל
24 הלב לסבול בשום פנים העדר משיכת האויר כי אם ינוח כרגע ממשוך האויר ההוא יגוע מפני חומו
25 א"כ הכרח הוא שיתקרר וכו' וכל אלו דברים מוסכמים ומוחשים בלי חולק בעולם.

20. שו"ת ציץ אליעזר חלק יז סימן סו

30 והגאון החכם צבי ז"ל בתשובתו שם השיב לשואלו על כך, דאדרבה מהגמ' ביומא שם ראייה שהכל
31 תלוי בלב, אלא דלפעמים אף שהנשמה עדיין תוך הלב אין הדפיקה ניכרת בלבו, ר"ל מבחוץ על
32 החזה כיון שהדפיקה חלושה היא מבפנים, אבל הנשימה היוצאה מן הלב דרך הריאה היא ניכרת
33 כל עוד שהלב חי, וזה דבר ברור מאד שאין נשימה אלא כשיש חיות בלב שממנו ולצרכו היא
34 הנשימה וכו' ודרך החוטם יוצא האויר החם מן הלב ונכנס בו אויר קר לקרר הלב, ואם אין לב אין
35 נשימה יעו"ש...

36 ג) מעתה אחרי שיוצא לנו הדבר בבירור גמור כי על פי הדין וההלכה עיקר החיות תלוי בלב, אין
37 מקום של ספק כי כל עוד שישנו בהתורם פעימת לב - עצמית הרי הוא כחי לכל דבר, והמוציא אז
38 את לבו דינו כרוצח...

39 ודעת רופאים לשינוי פני הדברים ממה שקבעו לנו חז"ל הקדושים אין בהם בכדי לשנות כלל וכלל
40 בהיות וגילוייהם ומסותיהם עומדים בניגוד לחז"ל. וזהו חוץ מה שיודעים אנו עפ"י נסיונות רבים
41 מקדם ומאז שקביעות הרופאים בעניני רפואה ע"פ חכמתם ותגליותיהם המה תמיד לא סוף פסוק,
42 ומה שלפנים קבעו שזה תרופה - מציאותית, קובעים לאחר זמן מה שהיא חסרת ישע, ועוד כמזיק,
43 והוא דבר שגם הרופאים לא מסתירים זאת, ומכריזים על כך בכמה הזדמנויות שיתכן וקרוב
44 לודאי שכעבור כמה שנים יקבעו אחרת לפי תגליות נוספות...

21. הרב שאול ישראלי, אסיא מ"ב

45 ומכאן, כשהבדיקה היתה מלמעלה למטה, לכל הדעות סגי בבדיקת הנשימה שאז אין ספק חי.
46 והרי אין ספק, שהיה ידוע להם לחז"ל שגם כשפסקה הנשימה עדיין יתכן שהלב דופק. שהרי כל
47 ניתוחי השתלת הלב הם רק בכהאי גוונא שהנשימה נפסקה (אלא שניתן להפעילה על ידי מכות
48 הנשמה) והלב ממשיך לפעום לזמן מסוים (שהרי זוהי כל הבעיית ההלכותית שלב שפסק מלפעום
49 לא יצלח להשתלח). וזהו דבר שמורגש ומוחש מבלי להשתמש במכשירים משוכללים, שפותחו רק
50 בזמן האחרון, אלא היה אפשר להיווכח מזה גם בזמן הגמרא, מהרוגי מלכות וממי שהותז ראשו.
51 ואם כן למה לא חששו לזה. ולמה נאסר להמשיך לפקח הגל, גם בשבת. והרי אמרו שם דלחיי שעה
52 נמי מפקחין בשבת. אלא על כרחך, כיון שהנשימה פסקה לחלוטין, גם אם הלב פועם, אין עליו

1 תורת חי, ולא ניתן לפקח עליו בשבת. שהרי אין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב, וגם בגוונא שיש
2 ספק מועט שמא חי הוא מותר פיקוח הגל גם בשבת, כמבואר שם בסוגיא ובתוספות שם ד"ה
3 ולפקח.
4

5 22. שו"ת ציץ אליעזר חלק יז סימן סו

6
7 כבר הוזכרנו בקצרה בפרק הקודם והסברנו כי מה שאמרו ז"ל ביומא הנז' דעיקר החיות הוא
8 החוטם, כוונתם הוא כשזה נמצא עוד לאחר שדפיקת הלב נפסקה, והסתמכו על דברי רש"י
9 שכותב וז"ל: "ומר אמר עד חוטמו, דזימנין דאין חיות ניכר בלבו וניכר בחוטמו", והיינו מפני
10 "דלפעמים אף שהנשמה עדיין תוך הלב אין הדפיקה ניכרת בלבו" (כלשונו של החכם צבי
11 בתשובתו).
12

13 והעירוני, דלפי זה מחוסר עדיין הבהרה להסביר דברי רב פפא שאומר, דמחלוקת ממטה למעלה
14 "אבל מלמעלה למטה כיון דבדק ליה עד חוטמו שוב אינו צריך", וככה נפסקה ההלכה ברמב"ם
15 ובשו"ע, ולמה לא חוששין לשמא ישנה פעימת - לב הגם דאין כבר נשימה בחוטם?
16

17 והנה הגם שכבר הסברתי זה בקצרה, ארחיב בזה את הדיבור יותר, ואומר כי פשוט הדבר,
18 שהמכוון הוא מפני שמסתמא משערין ותלינן שאם אין חיות אף אין כבר חיות גם בלב, דכך הוא
19 עפ"י רובא דרובא, ולכן בשבת אין להמשיך לפקח את הגל עד הלב ולחלל שבת עבור כך, אבל כל
20 היכי שרואים ונוכחים לדעת שיש חיות בלב אזי ברור הדבר דאז דינו כחי, דנשמתי דופקת שם,
21 כדברי רש"י ז"ל, ובחול מן החובה לבדוק גם בלב...
22

23 על כן, אם אמרנו לענין שבת, לפי הבבלי וההלכה הפסוקה, דמלמעלה למטה כיון דבדק ליה עד
24 חוטמו שוב אינו צריך, היינו, מכיון שהדבר כרוך בחילול שבת לכן לא חיישינן יותר למיעוטא
25 דמיעוטא ולא מתירין משום כך להמשיך עוד בחילול שבת...
26

27 ובדרך כלל ניתן לסכם ולומר, דבכלל כל מה שנחלקו בזה הוא רק מאימתי אפשר מסתמא לקבוע
28 שנחשב עיי"כ כמת, אבל כל שמתברר שכן ישנה עדיין איזה חיות ודופק באיזה מקום שהוא, אזי
29 כו"ע יודו בזה שיש לחוש שחי עדנו, ומכש"כ כשמוצאים עדנה פעימת - לב, שבדאי ובדאי שדינו
30 עוד כחי לכל דבר.
31

32 23. משנה מסכת אהלות פרק א משנה ו

33
34 אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו ואפי' מגוייד ואפי' גוסס זוקק ליבום ופוטר מן היבום מאכל
35 בתרומה ופוסל בתרומה וכן בהמה וחיה אינן מטמאין עד שתצא נפשם הותזו ראשיהם אף על פי
36 שמפרכסים טמאין כגון זנב של לטאה שהיא מפרכסת.
37

38 שו"ת אגרות משה חלק יו"ד ג סימן קלב

39
40 קביעת עת המוות בעה"י ה' אייר תשל"ו מע"כ חתני הנכבד והאהוב לנו כש"ת הרה"ג מוהר"ר
41 משה דוד טענדלער שליט"א...
42

43 זהו בסתם חולים שנקרב מצבם למיתה ולא הוצרכו למכונה שיעזרם לנשום, אבל איכא חולים
44 גדולים שלא יכלו לנשום והניחו הרופאים בפייהם מכונה שנושם ע"י זה, שע"י המכונה הא שייך
45 שינשום אף שהוא כבר מת דנשימה כזו הא לא מחשיבו כחי, הנה אם לא ניכר בו בענינים אחרים
46 ענין חיות שנראה כלא מרגיש בכלום אף לא בדקירת מחט וכהא שקורין קאמא כל זמן שהמכונה
47 עובדת עבודתה אסור ליטול מפיו דשמא הוא חי ויהרגוהו בזה, אבל כשפסקה מלעבוד שנחסר
48 העקסינזען/החמצן/ שהיה שם לא יחזירו לפיו עוד הפעם עד עבור זמן קצר כרבע שעה, שאם אינו
49 חי כבר יפסיק מלנשום וידעו שהוא מת, ואם יחיה היינו שיראו שהוא נושם גם בלא המכונה אך
50 בקושי ובהפסקים יחזירו המכונה עוד הפעם לפיו מיד וכה יעשו הרבה פעמים עד שיוטב מצבו או
51 שיראו שאינו נושם בעצמו כלל שהוא מת.
52

53 אבל זהו באינשי שנחלו בידי שמים באיזו מחלה שהיא אבל באלו שהוכו בתאונת דרכים
54 (בעקסידענט ע"י הקארס) וע"י נפילה מחלונות וכדומה שאירע שע"י התכווצות העצבים באיזה
55 מקומות הסמוכים להריאה ולכלי הנשימה אינם יכולין לנשום וכשיעבור איזה זמן שינשמו אף
56 רק ע"י המכונה יתפשטו מקומות הנכווצים ויתחילו לנשום בעצמם שאלו אף שאין יכולין לנשום
57 בעצמן וגם לא ניכרין בהם עניני חיות אחרים אפשר שאינם עדיין מתים, וכיון שאתה אומר שעתה

1 איכא נסיון שרופאים גדולים יכולין לברר ע"י זריקת איזו לחלוחית בהגוף ע"י הגידים לידע
2 שנפסק הקשר שיש להמוח עם כל הגוף שאם לא יבא זה להמוח הוא ברור שאין להמוח שוב שום
3 שייכות להגוף וגם שכבר נרקב המוח לגמרי והוי כהותז הראש בכח, שא"כ יש לנו להחמיר באלו
4 שאף שאינו מרגיש כבר בכלום אף לא ע"י דקירת מחט ואף שאינו נושם כלל בלא המכונה שלא
5 יחליטו שהוא מת עד שיעשו בדיקה זו שאם יראו שיש קשר להמוח עם הגוף אף שאינו נושם יתנו
6 המכונה בפיו אף זמן גדול, ורק כשיראו ע"י הבדיקה שאין קשר להמוח עם הגוף יחליטו ע"י זה
7 שאינו נושם למת.
8
9

10II השאלה הראייתית: מהימנות המדע

11 והמכשירים

12
13 25. שו"ת ציץ אליעזר חלק יז סימן סו

14
15 (ד) יש לציין כי גם בקשר לבדיקת וקביעת הרופאים למות - המוח גופיה אין לסמוך על נאמנותם
16 לקביעתם הסופית לכך, והקורא בדוח"ס הרפואיים שלהם על כך בדפי - רפואה שמפרסמים מדי
17 פעם נוכח לדעת שגם אצלם אין עוד סוף פסוק בזה, ואחרי כל קביעה בזה, הספק מכרסם בקרבם,
18 ובעלי הנפש שבהם מביעים זאת בפרהסיא, ומדי פעם באים כולם להכרה שהקביעה עפ"י הבדיקה
19 הקודמת אין בה אמנם בכדי לקבוע ודאות בזה וקובעים קביעה עפ"י בדיקה אחרת, וגם אז אין
20 תמימות דעים, ומה שרופא זה קובע על פיה מות - מוח סופי בא חבירו וחקרו. לפעמים המציאו
21 באה ומטפחת על פניהם, ולמה שבתחילה התייחסו כעל סימן מובהק של מות המוח, מתגלה לאחר
22 מיכן מצבים שונים המחקים את תיסמונת מות המוח ונותני תרשים שטיח למרות שהפגיעה במוח
23 היתה הפיכה, והחולים החלימו.
24

25 על כן מודים ובאים, כי בדרך כלל גם בקביעת המות על פי מות - המוח, יתכן אבל מצב הפיך
26 למרות שלפי הבדיקות והנתונים המדעיים החולה הי' לכאורה במצב של מת, באשר שברור וידוע
27 שכל הבדיקות הטכניות - חשמליות מסוגלות רק לשער את חייהם או מותם של מלינוני תאים
28 במוח, אך יתכן בהחלט שהרבה תאים עדיין חיים אלא שהפוטנציאל החשמלי שלהם לא נקלט
29 בתרשים, על כן אין ממדים קליניים וטכנולוגים בטוחים מספיק כדי לקבוע בוודאות וסופית
30 שאכן מת המוח, והנימוק של מצב "סופי" או "הפיך" איננו מוחלט בשום קריטריון. [אכן: אין
31 חקר לתבונתו של הבורא ית"ש]...
32

33 שו"ת מנחת יצחק חלק ה סימן ז

34
35 (ה) הנה תוכן השאלה בקיצור, אם מעשה הרופאים בזה, יש להקרא רפואה, או רצח, ולדעתי הדבר
36 פשוט, דיש לזה דין רצח. דנחזי אנן, עד כמה אף לפי שיטתם, אין הדברים בהירים, כי מצד אחד
37 אומרים, שאף אם נפסק דפיקות הדפק והנשימה, עדיין יש בו חיות, ומצד השני פוסקים על החי
38 שאין סיכוי לחייו, ומותר לעקור את לבו. מצד אחד אנחנו שומעים התפארותם, שעושים פלאי
39 פלאים להבריא אנשים למאות, אחרי שכבר התיאשו מהם, ופראפעסער /ופרופסור/ לב לנדוי
40 יוכיח, שמת לפני איזה שבועות אחרי שנפצע הרבה לפני ששה שנים, בתאונת דרכים, וכבר נתיאשו
41 ממנו, ונקבע עליו מת קליני, ורק לפי דברי עצמו, הודות לשלטון הסובייטי, שדרשו מהרופאים
42 לעשות הכל להחזירו לחיים רגילים, הבריא אותו, ומצד השני המה קובעים מועמדים למות
43 בטוח, שיש לעשות עם איבריהם, איזה שימוש כל שהוא, ובטל ומבוטל כל הישגיהם להחזיר
44 לחיים אנשים אחרי יאוש, האם אין זה מעשה רצח.
45
46
47
48

49II שאלת האמון: בעית הנציג

50
51 27. החלטת מועצת הרבנות הראשית לישראל משנת תשמ"ז

52
53 ב"ה ירושלים השלמה ת"ו אי' חשון תשמ"ז

54
55 החלטת מועצת הרבנות הראשית לישראל בנושא ההשתלות

מועצת הרבנות הראשית לישראל בישיבתה היום א' דר"ח מרחשון תשמ"ז אישרה פה אחד את המלצות ועדת ההשתלות כדלקמן:	1 2 3
1) הרבנות הראשית לישראל נתבקשה על ידי משרד הבריאות לקבוע את עמדת ההלכה ביחס להשתלות לב בישראל. לשם כך מינתה הרבנות הראשית לישראל ועדה משותפת של רבנים ורופאים אשר למדה בעיון את ההבטים הרפואיים וההלכתיים הנוגעים לשאלה. הועדה נעזרה ביעוץ וחוות דעת של גדולי הרופאים בתחום זה בבתי חולים הדסה ושערי צדק בירושלים.	4 5 6 7 8
2) בתחילת עידן השתלות הלב (לפני 17 שנה) נפסק על ידי הגאון הרב משה פיינשטיין זצ"ל והרה"ר לישראל הגרא"י אונטרמן זצ"ל לאסור השתלת לב מדין רציחה כפולה של התורם והמושתל כאחד.	9 10 11
ב – 10 השנים האחרונות חל שינוי יסודי בנתונים העובדתיים והרפואיים הנוגעים להשתלות לב כדלקמן:	12 13
א) הצלחת הניתוח אצל המושתל מגיעה לכ – 80% של "חיי עולם" – (הוותרות בחיים לפחות שנה אחת אחרי ההשתלה), וכ – 70% נשארים בחיים חמש שנים.	14 15
ב) ניתן כיום לקבוע באופן אמין ובטוח שהפסקת הנשימה של הנפטר היא סופית ובלתי ניתנת לחזרה.	16 17
ג) הובאו לפנינו עדויות שאף הגר"מ פיינשטיין זצ"ל התיר בזמן האחרון ביצוע השתלת לב בארה"ב, וכן ידוע לנו על רבנים גדולים המיעצים לחולי לב לעבור השתלת לב.	18 19 20
3) מאחר והשאלה נוגעת לפיקוח נפש ממש, חובה עלינו להכריע בהלכה זו באופן ברור בבחינת יקוב הדין את ההר.	21 22
4) בהסתמך על יסודות הגמרא ביומא ופסק החתם סופר חלק יורה דעה סימן של"ח, נקבע המות על פי ההלכה בהפסקת הנשימה. (וראה שו"ת אגרות משה חלק יורה דעה חלק ג' סימן קל"ב) לכן יש לוודא שהנשימה פסקה לחלוטין באופן שלא תחזור עוד.	23 24 25
זאת ניתן לקבוע על ידי הוכחת הרס המוח כולו כולל גזע המוח שהוא המפעיל את הנשימה העצמית באדם.	26 27
5) המקובל בעולם הרפואה שקביעה כנ"ל (בסעיף 4) דורשת 5 תנאים:	28
א) ידיעה ברורה של סיבת הפגיעה.	29
ב) הפסקה מוחלטת של הנשימה הטבעית.	30
ג) הוכחות קליניות מפורטות שאכן גזע המוח הרוס.	31
ד) הוכחות אובייקטיביות על הרס גזע המוח באמצעות בדיקות מדעיות כגון BEAR.	32 33
ה) הוכחה שיש הפסקת הנשימה המוחלטת ואי פעילות גזע המוח, נשארים בעינם למשך 12 שעות לפחות, תוך כדי טיפול מלא ומקובל.	34 35 36
6) לאחר שעיינו בהצעה לקביעת המוות כפי שהוצעה על ידי רופאי בית החולים הדסה בירושלים בתאריך ח' תמוז מ"ה והוגשה למועצת הרבנות הראשית בתאריך ה' בתשרי תשמ"ז, אנו מוצאים אותה כיכולה להיות מקובלת על פי ההלכה אם תתווסף לה בדיקה אובייקטיבית מדעית (BEAR) של גזע המוח.	37 38 39 40 41
7) לאור האמור, הרבנות הראשית לישראל מוכנה להתיר השתלת לב (מנפגעי תאונה) במרכז הרפואי הדסה בירושלים בתנאים הבאים:	42 43
א) קיום כל התנאים לקביעת מותו של התורם כפי שאמור למעלה.	44
ב) שיתוף נציג הרבנות הראשית לישראל כחבר מלא בצוות הקובע את מותו של התורם.	45 46
נציג זה ימונה על ידי משרד הבריאות מתוך רשימה שתוגש למשרד הבריאות על ידי הרבנות הראשית לישראל, פעם בשנה.	47 48
ג) תינתן מראש הסכמה בכתב של התורם או משפחתו למתן תרומת הלב.	49
ד) הקמת ועדת מעקב עליונה מטעם משרד הבריאות בשיתוף עם הרבנות הראשית לישראל (review committee) לבדיקת כל מקרי השתלות הלב בישראל.	50 51
ה) משרד הבריאות יקבע בתקנות ארציות את כל הנהלים הנ"ל.	52 53

8) עד לקבלת התנאים המפורטים בסעיף 7 אין עדיין שום היתר לביצוע השתלות לב בישראל.	1 2 3
9) אם ינתן היתר על פי התנאים המפורטים בסעיף 7, אזי תוקם ועדת מעקב של הרבנות הראשית שתפקידה לדווח מילוי מלא של תנאי ההיתר.	4 5 6
(10) נספח:	7 8
א. הקריטריונים לקביעת מוות מוחי לפי הצעת הדסה ירושלים.	9
ב. פרוטוקול לביצוע BEAR.	10 11
28. מכתב מזכירות הרבנות הראשית לישראל למנכ"ל בית החולים הדסה	12 13
ב"ה, י"ג בכסלו תשמ"ז	14 15
לכבוד	16
מר שמואל פנחס	17
מנכ"ל בית החולים הדסה ירושלים	18 19
פרופ' פנחס הנכבד!	20 21
בהמשך לפגישתנו מתחילת מרחשוון תשמ"ז, אנו חוזרים ומדגישים של זמן שמשד הבריאות איננו מוכן לקבל את תנאי הרבנות הראשית (שנועדו להבטיח קביעה מוחלטת של מות התורם) לא קיים שום היתר לבצע השתלות לב על פי ההלכה, כפי שצויין בהחלטת הרבנות הראשית סעיף 8.	22 23 24 25
לצערנו לא חלה לאחרונה שום התקדמות בנושא ומתגברת הצעות (!) שלא ניתן לסמוך של הממסד הרפואי בנושאים של חיים ומוות. אם לא נשמע משרד הבריאות תוך מספר שבועות על קבלת תנאי ההיתר, נראה בכך סירוב לקבל את פסיקת הרבנות הראשית, ובהתאם לכך נודיע את העובדה שאין היתר להשתלת לב בישראל.	26 27 28 29 30
בכבוד רב, מזכירות הרבנות הראשית.	31 32 33
29. אגודת אדי, כרטיס תורם, תאריך 18 בפברואר 02	34 35
בתקווה, כי אוכל לעזור לזולת, אני מצווה בזה ותורם לאחר מותי:	36
כליה כבד קרנית לב עור ריאות	37
כל איבר מגופי שהזולת יוכל להיעזר בו	38
בתנאי שאיש דת לפי בחירת המשפחה יאשר את התרומה לאחר מותי.	39 40
תרומתי היא לצורך השתלה בלבד.	41